OLIY TA'LIMDA TALABALAR MUSTAQIL TA'LIMINI RAQAMLI PLATFORMALAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH

Abbosova Nargiza Axrorxo'jayevna
Osiyo Xalqaro universiteti magistranti
Ilmiy rahbar: **Elov Ziyodulla Sattorovich**
+99890-956-54-53
nargizahonabbosova@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada oliy ta'lim jarayonida talabalarning mustaqil ta'lim faoliyatini raqamli platformalar orqali tashkil etish va takomillashtirish masalalari yoritiladi. Raqamli ta'lim muhiti o'quv materiallarini tizimli yetkazish, topshiriqlarni masofadan boshqarish, natijalarni tezkor baholash va talabaning individual ta'lim trayektoriyasini shakllantirish imkonini beradi. Maqolada Google Classroom, Moodle, Coursera/EdX, YouTube/Khan Academy, Quizizz/Kahoot hamda Microsoft Teams/Zoom platformalarining didaktik imkoniyatlari, afzalliklari va mavjud cheklovlari tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: oliy ta'lim, mustaqil ta'lim, raqamli platforma, masofaviy o'qitish, interaktiv ta'lim, raqamli kompetensiya, ta'lim sifati.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ САМОСТОЯТЕЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ СТУДЕНТОВ В ВЫСШЕМ ОБРАЗОВАНИИ НА ОСНОВЕ ЦИФРОВЫХ ПЛАТФОРМ

Аннотация. В статье рассматриваются вопросы организации и совершенствования самостоятельной учебной деятельности студентов посредством цифровых платформ. Цифровая образовательная среда обеспечивает системную подачу учебных материалов, дистанционное управление заданиями, оперативное оценивание результатов и формирование индивидуальной образовательной траектории студента.

Ключевые слова*:* высшее образование, самостоятельное обучение, цифровая платформа, дистанционное обучение, интерактивное образование, цифровая компетентность.

IMPROVING STUDENTS' INDEPENDENT LEARNING IN HIGHER EDUCATION THROUGH DIGITAL PLATFORMS

Abstract. The article examines the organization and improvement of students' independent learning in higher education through digital platforms. A digital learning environment enables systematic delivery of learning materials, remote assignment management, rapid assessment and the development of individual learning trajectories.

Keywords*:* higher education, independent learning, digital platform, distance learning, interactive education, digital competence, education quality.

Kirish

Globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida oliy ta'lim muassasalari oldida ta'lim mazmunini yangilash, o'quv jarayonini moslashuvchan tashkil etish va talabalarning mustaqil izlanish ko'nikmalarini rivojlantirish kabi dolzarb vazifalar turibdi. Bugungi kunda bilimni faqat auditoriya mashg'ulotlari orqali berish yetarli emas; talaba darsdan tashqari vaqtda ham axborotni izlash, tahlil qilish va amaliy vazifalarni mustaqil bajarishga tayyor bo'lishi lozim.

Raqamli platformalar ushbu jarayonda o'quv materiallarini jamlash, topshiriqlarni elektron shaklda berish, talabalar faoliyatini kuzatish hamda o'zlashtirish natijalarini tahlil qilish uchun qulay vosita sifatida namoyon bo'lmoqda. Moodle, Google Classroom, Microsoft Teams, Coursera va boshqa tizimlar ta'lim jarayonini ochiq, tezkor va interaktiv ko'rinishga olib chiqadi.

O‘zbekiston oliy ta’lim tizimida ham raqamlashtirish jarayonlari bosqichma-bosqich kengaymoqda. Elektron ta’lim resurslari, masofaviy o‘qitish platformalari va onlayn baholash mexanizmlarining joriy etilishi mustaqil ta’lim samaradorligini oshirish, talabalar raqamli savodxonligini rivojlantirish hamda ta’lim sifatini nazorat qilish imkoniyatlarini kengaytirmoqda.

Asosiy qism

Mustaqil ta’lim talabaning o‘quv jarayonidagi faolligini oshiruvchi, bilimlarni chuqurlashtiruvchi va ijodiy fikrlashni shakllantiruvchi muhim pedagogik jarayondir. Uning samarali tashkil etilishi o‘qituvchi tomonidan berilgan vazifalarning aniqligi, resurslarning yetarliligi, baholash mezonlarining shaffofligi va talabaning o‘zini o‘zi boshqarish ko‘nikmalariga bog‘liq.

Raqamli platformalar bu talablarni yagona axborot makonida birlashtiradi. Talaba elektron darslik, videodars, test, forum, topshiriq va qo‘shimcha manbalarga istalgan vaqtda murojaat qilishi mumkin. O‘qituvchi esa topshiriqlar bajarilishini kuzatadi, fikr-mulohaza beradi va natijalarni avtomatik ravishda tahlil qiladi. Shu jihatdan raqamli platformalar an’anaviy mustaqil ishni nazorat qilinadigan, natijador va interaktiv jarayonga aylantiradi.

Google Classroom topshiriqlarni tezkor tarqatish, fayllar almashish va baholashda qulayligi bilan ajralib turadi. Moodle esa kurslarni modulli shaklda yaratish, testlar bankini tuzish va o‘quv jarayonini batafsil boshqarish imkonini beradi. Coursera va EdX kabi platformalar talabalarga xalqaro tajriba, ochiq onlayn kurslar va sertifikat olish imkoniyatini taqdim etadi.

YouTube va Khan Academy kabi videoplatformalar murakkab mavzularni ko‘rgazmali tushuntirishda muhim o‘rin tutadi. Quizizz va Kahoot bilimlarni mustahkamlash, test jarayonini qiziqarli tashkil etish hamda raqobat muhitini shakllantirishga xizmat qiladi. Microsoft Teams va Zoom esa seminar, maslahat, guruhli loyiha hamda masofaviy muhokamalarni tashkil etishda samarali vositalardir.

Shu bilan birga, raqamli platformalardan foydalanishda ayrim muammolar ham mavjud. Internet sifati, texnik vositalar yetishmasligi, ayrim o‘qituvchi va talabalar raqamli kompetensiyasining pastligi, shuningdek, kontent sifatini doimiy nazorat qilish zarurati ta’lim samaradorligiga ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Demak, platformalar faqat texnik vosita sifatida emas, balki metodik jihatdan puxta rejalashtirilgan pedagogik muhit sifatida qo‘llanilgandagina yuqori natija beradi.

1-jadval

Mustaqil ta’limni tashkil etishda raqamli platformalarning yangilangan funksional imkoniyatlari

Platforma	**Asosiy vazifasi**	**Mustaqil ta’limdagi qo‘llanishi**	**Kuchli tomoni**	**E’tibor talab qiladigan jihati**
Google Classroom	Topshiriq, baholash va material almashish	Uy vazifasi, esse, loyiha va fikr-mulohaza almashinuvi	Sodda interfeys va tezkor aloqa	Internetga doimiy ulanish zarur
Moodle	Modulli kurs va test tizimini boshqarish	Mavzularni bosqichma-bosqich o‘rganish, test topshirish	Moslashuvchan va keng funksional imkoniyat	Dastlabki sozlash murakkab bo‘lishi mumkin
Coursera / EdX	Xalqaro ochiq onlayn kurslar	Qo‘shimcha bilim olish va sertifikatga tayyorlanish	Global kontent va tajriba	Ayrim kurslar pullik yoki ingliz tilida
YouTube / Khan Academy	Videodars va ko‘rgazmali tushuntirish	Murakkab mavzuni qayta ko‘rish, mustaqil izlanish	Vizual o‘rganish uchun qulay	Kontent sifati tanlab tekshirilishi kerak

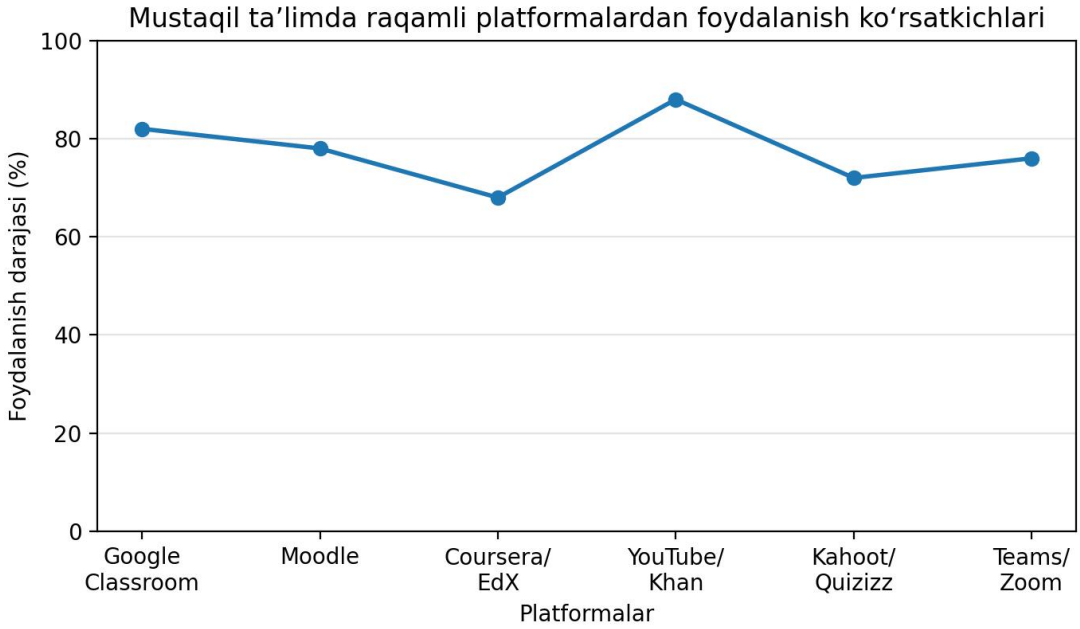
Quizizz / Kahoot	Interaktiv test va o‘yinli baholash	Bilimni mustahkamlash va tezkor nazorat	Motivatsiya va raqobatni oshiradi	Chuqur tahliliy vazifalar uchun yetarli emas
Teams / Zoom	Onlayn uchrashuv va maslahat	Seminar, konsultatsiya va guruhli loyiha	Hamkorlikni kuchaytiradi	Texnik vosita va barqaror aloqa talab etadi

***Manba**: muallif tomonidan Qodirova M. (2023), Karimov S. va Abdullayeva N. (2022), UNESCO (2020), Coursera for Campus Report (2023) manbalari asosida umumlashtirildi.*

Jadvaldan ko‘rinadiki, raqamli platformalar talabalarning mustaqil ta’lim faoliyatini tashkil etishda turli funksional imkoniyatlarga ega bo‘lib, ularning har biri ma’lum pedagogik vazifalarni bajarishga xizmat qiladi. Google Classroom va Moodle platformalari o‘quv jarayonini boshqarish, topshiriqlarni nazorat qilish hamda baholashda samarali vosita sifatida namoyon bo‘lsa, Coursera va EdX platformalari talabalarni xalqaro ta’lim resurslari bilan bog‘lab, qo‘shimcha bilim va ko‘nikmalarni egallash imkoniyatini yaratadi. YouTube va Khan Academy kabi platformalar esa murakkab mavzularni vizual tarzda tushuntirish orqali bilimlarni mustahkamlashga yordam beradi. Quizizz va Kahoot platformalari o‘quv jarayoniga o‘yin elementlarini kiritib, talabalar motivatsiyasini oshirsa, Teams va Zoom masofaviy hamkorlik, seminarlar va guruhli loyihalarni tashkil etishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Shu bilan birga, jadval ma’lumotlari raqamli platformalardan samarali foydalanishda bir qator omillarni hisobga olish zarurligini ko‘rsatadi. Xususan, internet sifati, texnik vositalarning mavjudligi, talabalarning raqamli savodxonlik darajasi hamda platformalarning o‘quv fanlari xususiyatlariga mosligi muhim ahamiyatga ega. Ayrim platformalarning afzalliklari yuqori bo‘lishiga qaramay, ulardan foydalanishda til muammolari, pullik xizmatlar yoki texnik cheklovlar uchrashi mumkin. Shu sababli oliy ta’lim muassasalarida bitta platforma bilan cheklanib qolmasdan, turli platformalarning imkoniyatlarini o‘zaro uyg‘unlashtirgan integratsiyalashgan yondashuvni qo‘llash maqsadga muvofiqdir.

Bundan tashqari, raqamli platformalarning kompleks qo‘llanilishi talabalarning mustaqil fikrlash, axborotni tahlil qilish, vaqtni boshqarish va o‘z-o‘zini nazorat qilish ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Natijada ta’lim jarayoni yanada shaffof, moslashuvchan va natijador bo‘lib, talabalarning kasbiy kompetensiyalarini shakllantirish hamda ularning zamonaviy mehnat bozori talablariga mos mutaxassis sifatida tayyorlanishiga zamin yaratadi. Demak, raqamli platformalar nafaqat texnik vosita, balki mustaqil ta’lim samaradorligini oshiruvchi muhim pedagogik muhit sifatida ham qaralishi lozim.

1-rasm. Mustaqil ta’limda raqamli platformalardan foydalanish ko‘rsatkichlari (%)

***Manba**: muallif tomonidan mavjud ilmiy manbalar va oliy ta'limdagi raqamli ta'lim amaliyotlari asosida umumlashtirildi.*

Diagrammada videodarslar va onlayn sinf tizimlaridan foydalanish darajasi yuqoriligi ko‘rinadi. YouTube/Khan Academy 88 foiz, Google Classroom 82 foiz ko‘rsatkich bilan yetakchi o‘rinni egallaydi. Moodle 78 foiz hamda Teams/Zoom 76 foiz natija bilan mustaqil ta'limni nazorat qilish va masofaviy muloqotni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Coursera/EdX ko‘rsatkichining nisbatan pastroq bo‘lishi ayrim kurslarning pullikligi va til omili bilan izohlanadi.

Xulosa

Oliy ta'limda talabalarning mustaqil ta'lim faoliyatini raqamli platformalar asosida tashkil etish zamonaviy pedagogik jarayonning muhim yo‘nalishlaridan biridir. Raqamli platformalar o‘quv resurslarini tizimlashtirish, topshiriqlarni masofadan boshqarish, natijalarni tezkor baholash va individual yondashuvni kuchaytirishga xizmat qiladi.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, Google Classroom, Moodle, Microsoft Teams, Coursera/EdX, YouTube/Khan Academy hamda Kahoot/Quizizz kabi platformalar talabalarning mustaqil o‘qish ko‘nikmalarini rivojlantirishda amaliy ahamiyatga ega. Ular o‘quv jarayonini moslashuvchan, ochiq va interaktiv ko‘rinishga olib chiqadi.

Biroq raqamli platformalardan samarali foydalanish uchun texnik infratuzilmani mustahkamlash, o‘qituvchi va talabalar raqamli savodxonligini oshirish, elektron kontent sifatini nazorat qilish hamda platformalarni milliy ta'lim dasturlariga moslashtirish zarur. Ana shunda mustaqil ta'lim jarayoni nafaqat qulay, balki natijador pedagogik tizimga aylanadi.

Takliflar

1. Oliy ta'lim muassasalarida raqamli platformalardan foydalanish bo‘yicha yagona metodik tavsiyalar ishlab chiqish.
2. Fanlar kesimida elektron kurslar, videodarslar, testlar banki va interaktiv topshiriqlar bazasini boyitish.
3. O‘qituvchilar uchun Moodle, Google Classroom, Teams va boshqa platformalardan foydalanish bo‘yicha muntazam amaliy treninglar tashkil etish.
4. Talabalar uchun raqamli savodxonlik, akademik halollik va mustaqil izlanish madaniyatiga oid maxsus modullar yaratish.
5. Platformalardan foydalanish natijalarini tahlil qiluvchi elektron monitoring tizimini joriy etish.
6. Internet sifati va texnik vositalar bilan ta'minlash masalasiga oliy ta'lim muassasalarining ustuvor vazifasi sifatida qarash.
7. O‘zbek tilidagi elektron kontent, ochiq kurslar va metodik materiallar sonini ko‘paytirish.
8. Talabalarning faol ishtirokini rag‘batlantirish uchun raqamli sertifikat, reyting va portfoliodan foydalanish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi PQ-4851-son qarori — “Raqamli ta'lim muhitini joriy etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”.
2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta'lim vazirligi. (2022). Oliy ta'lim tizimida raqamli transformatsiya konsepsiyasi. Toshkent.
3. Qodirova, M. (2023). Raqamli texnologiyalar asosida mustaqil ta'limni tashkil etishning samarali usullari. Ta'lim texnologiyalari jurnali, №2, 45–49-betlar.
4. Karimov, S., & Abdullayeva, N. (2022). Oliy ta'limda Moodle platformasining ahamiyati. Innovatsion ta'lim tadqiqotlari jurnali, №4, 33–37-betlar.
5. To‘xtayev, I. (2021). Masofaviy ta'limda zamonaviy platformalardan foydalanish usullari. Pedagogik innovatsiyalar jurnali, №3.
6. World Bank. (2021). Digital Transformation in Higher Education: Lessons from Central Asia. Washington, D.C.
7. UNESCO. (2020). Education in a Post-COVID World: Nine Ideas for Public Action. Paris: UNESCO Publishing.

8. Coursera for Campus Report. (2023). Impact of Online Learning Platforms in Higher Education. Coursera Inc.
9. Hasanov, D. (2023). Raqamli pedagogika: ta’limda yangi yondashuvlar. Ta’lim va taraqqiyot jurnali, №1.
10. ZiyoNet. (2024). O‘zbekiston ta’lim tizimida raqamli platformalarning o‘rni. Onlayn resurs.